

Archeologisch onderzoek aan de Oude Keulseweg te Sterrebeek (Zaventem)

In het kader van het landinrichtingsproject Openruimtenetwerk Woluwebekken
inrichtingsplan 'Fietslinken' (Vlaams-Brabant)
(dossier L/7.1.1.1/Zes fietspaden VSGB)

David Depraetere

Intern rapport

Archeologisch Rapport
VLM/MI-Bra/2011-03

VLM

VLAAMSE LANDMAATSCHAPPIJ

Archeologisch onderzoek aan de Oude Keulseweg te Sterrebeek (Zaventem)

In het kader van het landinrichtingsproject Openruimtenetwerk Woluwebekken
inrichtingsplan 'Fietslinken' (Vlaams-Brabant)
(dossier L/7.1.1.1/Zes fietspaden VSGB)

David Depraetere

Colofon

Uitvoerder:

Vlaamse Landmaatschappij Vlaams-Brabant

Vlaams Administratief Centrum

Diestsepoort 6 bus 74

B-3000 Leuven

Tel 016 66 52 37

Fax 016 66 52 97

www.vlm.be

Auteur:

David Depraetere

david.depraetere@vlm.be

Coverfoto:

zicht op Oude Keulseweg vanuit het N - NO (VLM 2011)

Datum rapport

30 april 2011

status / revisie

definitief

Inhoudstafel

Inhoudstafel	1
1. Verslaggever	2
2. Identificatie van de locatie	2
3. Aanleiding en doelstelling van het onderzoek	2
4. Gebiedsbeschrijving	3
5. Archeologisch onderzoek	4
6. Conclusie	6
7. Literatuur	6
Trefwoorden	7
 Bijlage 1: Kaarten	
Bijlage 2: Figuren	

1. Verslaggever

David Depraetere
Archeoloog – Adjunct van de directeur
Vlaamse Landmaatschappij
Provinciale Afdeling Vlaams-Brabant
Vlaams Administratief Centrum
Diestsepoort 6 bus 74
B-3000 Leuven
Tel. 016/66.52.37
Fax 016/66.52.97
E-mail: david.depraetere@vlm.be
Website : www.vlm.be
© Vlaamse Landmaatschappij, 2011

2. Identificatie van de locatie

Provincie(s): Vlaams-Brabant

Gemeente(n): Zaventem

Deelgemeenten(n): Sterrebeek

Coördinaten: X: 158127.9120/158275.0470; Y: 173070.1710/173069.6560; Z: 62.742/66.095

Kadastergegevens: weg zonder perceelsnummer, grenzend aan percelen 425K, 425E, 425H, 424A, 421B, 420B, 417D, 416D, 416F, 416G, 415C van Zaventem 2de Afd. Sectie C en percelen 23E, 72B, 72D, 73, 74, 76, 77, 78, 80A, 80C, 82B van Zaventem 4de Afd. Sectie A; de weg ligt op de grens van Zaventem 2de Afd (Zaventem) Sectie C en 4de Afd. (Sterrebeek) sectie A

Toponiem(en): Boesberg/Want

Naam van de site: Oude Keulseweg

3. Aanleiding en doelstelling van het onderzoek

Directe aanleiding voor het onderzoek is de vernieuwing van het wegdek van de Oude Keulseweg in het kader van het landinrichtingsproject 'Openruimtenetwerk Woluwebekken' meer bepaald het inrichtingsplan 'Fietslinken'. Het wegdek vóór de geplande werkzaamheden bestond uit een afgetakelde asfaltlaag op een fundering van gestabiliseerde steenslag. Een gedeelte van deze weg werd heraangelegd omdat het wegdek niet meer voldeed aan haar functie van functioneel en recreatief fietspad en trage landbouwweg in landelijk gebied. Uiteindelijk werd de weg deels uitgevoerd in 2-sporen beton met tussen de sporen kasseien en deels in beton afgelijnd met kasseien. Bij de adviseringsronde voor de stedenbouwkundige vergunning werd door het

Agentschap Ruimte & Erfgoed afdeling Vlaams-Brabant (2009-4505/ARCH 17166/EP) een voorwaardelijk gunstig advies gegeven met betrekking tot de herinrichting van deze weg. Voor wat het onderdeel archeologie betreft luidde dit advies als volgt:

"Voorafgaand aan de werken dienen verspreid over het huidig tracé 2 doorsnedes door de huidige weg en de evt. onderlagen gemaakt te worden... Indien er een duidelijk Romeins wegtracé wordt aangetroffen wordt die ingetekend in vlak en in doorsnede ."

4. Gebiedsbeschrijving

De Oude Keulseweg loopt langsheen de E40 autosnelweg en volgt de relatief steile oost-west georiënteerde helling van de Boesberg die van een 75m daalt tot op een 50-tal m TAW. Volgens Vanoppen en Sommereyns-Parent (zie bibliografie achteraan) maakt de Oude Keulseweg samen met de Oude Baan, die ten noorden van de E40 verder oostwaarts loopt, deel uit van een aftakking van de Romeinse baan Keulen-Bavai. Het traject loopt door het noorden van de gemeente Sterrebeek parallel met de Leuvensesteenweg. Volgens bovengenoemde auteurs verbond deze weg Asse via Laken, Evere en Sint-Stevens-Woluwe met Sterrebeek en via Everberg, Meerbeek en Bertem ook Leuven.

De Oude Keulseweg, deels holle weg, wordt dus aangeduid als onderdeel van een oud Romeins tracé. Het voorwerp van voorliggend onderzoek was dan ook om te zien of er nog fysieke elementen of indicaties aanwezig zijn die aanvullende informatie kunnen aanbrengen hieromtrent. In de directe omgeving, iets ten oosten van het onderzoeksgebied werd op 3 april 1959 bij toeval vlak aan deze weg een Romeinse muntschat van 358 munten gevonden door de aanplantingsdienst van Brussel. De munten dateren van Caracalla (211-217n.Chr.) tot Aemelianus (253n.Chr.) (Centraal Archeologische Inventaris - locatie 3200).

Het gedeelte van de weg dat binnen de werken viel is gelegen tussen de Dennenlaan en de Sterrebeekstraat, bezuiden de E40. Op de topografische kaart wordt driekwart van het traject als holle weg aangeduidt maar het is vooral het met bomen afgelijnde oostelijke stuk dat een uitgesproken diepe holle weg is met hoge taluds aan weerszijden (figuur 1 en orthofoto op kaart 3).

Volgens de bodemkaart van België ligt de weg binnen goed gedraineerde niet-gleyige leemgronden zonder profielontwikkeling (bodemserie Abp).

5. Archeologisch onderzoek

Teneinde te voldoen aan het voorwaardelijk gunstig advies van Ruimte & Erfgoed werd een vergunning voor 'prospectie met ingreep in de bodem' aangevraagd en verkregen (vergunning 2010/070). Het onderzoek werd uitgevoerd op 19 januari 2011. Er werden twee locaties uitgekozen om de vooropgestelde dwarsdoorsneden te maken. Er werd gekozen om een eerste doorsnede te voorzien ongeveer halverwege het traject buiten de eigenlijke holle weg in een lager gelegen locatie en een tweede hogerop binnen de diepe holle weg (kaarten 1-3; de exacte locaties met coördinaten staan op kaart 2bis). Vooraleer het onderzoek startte werd de aanwezige asfaltlaag gefreesd, teneinde het maken van doorsneden te vergemakkelijken. Ter hoogte van de dwarsdoorsneden werd met een graafmachine met een 180cm brede platte bak laagsgewijs dieper gegraven tot op de ongestoorde moederbodem. Zo werd een beeld verkregen van zowel het vlak als van het bodemprofiel. Er zou pas worden uitgebreid in de breedte indien effectief een Romeins wegdek werd aangetroffen teneinde de eventuele grachten te traceren. De opgegeven coördinaten verwijzen naar de profielen van de dwarsdoorsneden.

Proefsleuf/dwarsdoorsnede 01

(Coördinaten: X: 158129.1720/158127.9120; Y: 173066.2600/173070.1710; Z: 62.740/62.742)

Figuren 2 t.e.m. 4 geven een beeld van de laagsgewijze afgraving. De diepte aanduidingen op figuur 5 wijzen op de dieptes waarop de foto's in figuren 2-4 zijn genomen. Het is duidelijk te zien dat zich op deze locatie een dik opvullingpakket bevindt wat doet vermoeden dat de oorspronkelijke wegbedding hier veel dieper lag en dat de weg bijgevolg inderdaad meer een holle weg was in de strikte zin. Op een gegeven ogenblik werd deze holle weg anderhalve meter opgehoogd. Het plastic dat werd gevonden in het noord-profiel ter hoogte van de onderkant van de sleuf wijst erop dat dit in een relatief recent verleden heeft plaatsgevonden (figuur 9).

Het opvullingspakket onder de afgefreesde asfalt bestaat van boven naar beneden toe uit:

- Ca. 25cm gestabiliseerde steenslag dat dienst deed als onderlaag voor de asfaltlaag
- Ca. 20cm baksteenpuin
- Ca. 2-5cm kalklaag
- Ca. 70-75cm dik gemengd pakket van baksteenfragmenten, houtskoolfragmenten, stenige kalkrijke inclusies, leem, en een grijs-zwarte aangekoekte substantie mogelijk asfaltresidu
- Ca. 15cm dikke laag van hetzelfde zwarte materiaal vermengd met leem

In het vlak op -130cm onder de asfaltlaag tekenden zich twee parallele lineaire sporen af als twee zwarte banden die evenwijdig aan elkaar het wegtracé volgen. Het zuidelijke spoor is 35-45cm breed en ca. 17cm diep, het noordelijke verdween half in het noord-profiel. De vulling van de sporen is identiek aan die van het zwarte pakket erboven. Zowel de tussenafstand tussen de assen van beide sporen nl. ca. 120/130cm als een doorsnede door het zuidelijke spoor toonden aan dat het hier geenszins om karresporen kon gaan. Het gaat daarentegen om bandensporen hoogstwaarschijnlijk gemaakt door een motorvoertuig bv. een kleine tractor of auto (bandenbreedte wordt geschat op 20/25cm aan de hand van de doorsnede (figuur 8).

Het is duidelijk dat op een gegeven moment in een vrij recent verleden de weg op werd opgehoogd waarbij in eerste instantie een zwart pakket (incl. plastic) werd uitgespreid over de bandensporen. Dit gebeurde wellicht om deze lager gelegen locatie en bijgevolg nattere plek te verharderen. Het leempakket dat in het west-profiel te zien is op figuur 5 boven dit zwarte pakket (op ca. -95cm diepte) kan duiden op colluvium dat van een oorspronkelijke zuid-talud van de holle weg is afgespoeld en terecht kwam in de wegbedding. Anderzijds kan het ook gaan om een volume leem dat meegekomen is met de opvulling van de weg. Sowieso gaat het om gemengde grond.

Onder de lineaire sporen op een diepte van -145cm onder de afgefreesde asfalt werden geen antropogene sporen meer aangetroffen enkel wat sporen van bodemverspoeling, wat niet verwonderlijk is gezien de natte, lager gelegen locatie (figuren 9 en 10).

Er kan dus gesteld worden dat er geen zichtbare archeologische sporen konden worden aangetroffen noch uit de Romeinse noch uit de middeleeuwse perioden. De aangetroffen sporen zijn van (sub-)recente datum.

Proefsleuf/dwarsdoorsnede 02

(Coördinaten: X: 158275.0470/158276.1230; Y: 173069.6560/173073.1590; Z: 66.095/66.086)

Figuur 11 toont de graafmachine op de locatie van de tweede dwarsdoorsnede in de holle weg. Op de foto's in figuur 12 kan de laagsgewijze afgraving gevolgd worden. Op de profielfoto op figuur 14 staan de dieptes aangegeven op dewelke een foto werd genomen.

Onder de ca. 25cm dikke laag gestabiliseerde steenslag van de asfaltweg werd een 20cm dikke laag geel zand aangetroffen van het soort dat gebruikt wordt als funderingslaag voor wegverhardingen. Daaronder, op een diepte van -20cm onder de gestabiliseerde steenslag, troffen we de oorspronkelijke leembodem aan met duidelijke verspoelingsverschijnselen die het tracé van de weg volgen. In het westelijk profiel van de uitgraving werden een drietal vrij brede doorsneden van geulen waargenomen, waarvan de middelste het duidelijkst zichtbaar is (figuren 13 en 14). Maximale diepte van de sporen is 15/18cm maar mogelijk zijn ze afgetopt bij de werken voorafgaand aan het storten van de zandlaag. De afmetingen van de sporen zijn heel gelijkaardig aan die van

dwarsdoorsnede 01. Hier echter is het niet zo duidelijk of het om bandensporen gaat dan wel om natuurlijk erosiegeulen gevormd tijdens periodes van hevige regenval. De vulling is ook natuurlijk van oorsprong, het betreft een colluviaal opvullingpakket. De sporen, erosiegeulen of bandensporen, werden op een natuurlijke wijze terug opgevuld met grond die van hoger af afgespoeld werd.

6. Conclusie

In beide dwarsdoorsneden die door het traject van de Oude Keulsegweg werden getrokken konden geen archeologische sporen worden waargenomen. Hieruit willen we echter geenszins concluderen dat deze weg minder oud is dan aangenomen wordt. De meeste van de Romeinse (en middeleeuwse) wegen hadden geen verhard wegdek of bestrating. Mooi geplaveide wegen waren slechts gebruikelijk in en rond steden en voor bepaalde belangrijke stroken van de voornaamste hoofdwegen. Ook speelde de toegankelijkheid tot geschikt materiaal en de kostprijs een belangrijke rol. Secundaire wegen bestonden vaak uit een eenvoudig pakket grind of gewoon aangestampte aarde. De sporen die in deze laatste soort wegen te verwachten zijn, zijn karresporen. In het geval van het onderzochte traject van de Oude Keulsegweg is het zeer aannemelijk dat eventuele karresporen onvermijdelijk zijn weggesleten door erosieweking binnen de genese van de holle weg.

Vast staat dat het lager gelegen gedeelte van de weg een evolutie kende van hoger gelegen weg over lager gelegen holle weg met (periodieke) drassige periode waarin voertuigen zich vast reden naar een opgevolde toestand waardoor de kans op het aantreffen van fysische elementen van een oud tracé vrijwel onbestaand is.

7. Literatuur

BAEYENS L. en R. DUDAL 1958, Bodemkaart van België. Verklarende tekst bij het kaartblad Zaventem 88E, Gent, 1958.

DESITTERE M. 1963: Bibliografisch repertorium der oudheidkundige vondsten in Brabant (vanaf de Bronstijd tot de aan de Noormannen), Oudheidkundige Repertoria, III, 1963: 138

SEVENANTS W. 1987: Een archeologische inventaris van de kaarten N.G.I. 23/3-4, 23/7-8 en 31/3-4. Nota's ten behoeve van een streekbeschrijving. Onuitgegeven licentiaatsverhandeling KULeuven, 294-295

THIRION, M. 1967: Les trésors monétaires gaulois et romains trouvés en Belgique, Cercle d'Etudes Numismatiques Travaux 3, Brussel, 1967: 153.

VANNOPPEN H. en L. SOMMERYNS-PARENT 1978: De geschiedenis van Sterrebeek, het kastelendorp, Tielt, 1978: 17-21.

VANNOPPEN H. 1993: *De oude weg van Brussel naar Leuven. Het deel van Sterrebeek tot Leuven*, in: Midden-Brabant. Driemaandelijks tijdschrift van de Gidsenbond 'Midden-Brabant', 8ste jaargang, zomernummer 1993: 54-66.

VERMEULEN F. 2004: Het Romeinse wegensysteem, in: *Alles wegen leiden naar... Romeinse wegen Vlaanderen*, Kunsttijdschrift Vlaanderen nummer 301 jaargang 53, juni 2004: 130-136.

Trefwoorden: Romeins wegentraject; Oude Keulsegweg; recente lineaire sporen; colluvium; opvullingspakket

Bijlage 1: Kaarten

Kaart 1: Locatie onderzoeksgebied op kadasterkaart

Kaart 2: Locatie onderzoeksgebied op topografisch plan

Kaart 2bis: Topografisch plan met de coördinaten van de proefsleuven/dwarsdoorsneden

Kaart 3: Locatie onderzoeksdoorsneden op orthofoto

Bijlage 2: Figuren

Archeologisch rapport VLM/ VL-BRA/2011-03

Bijlage 1

KAARTEN:

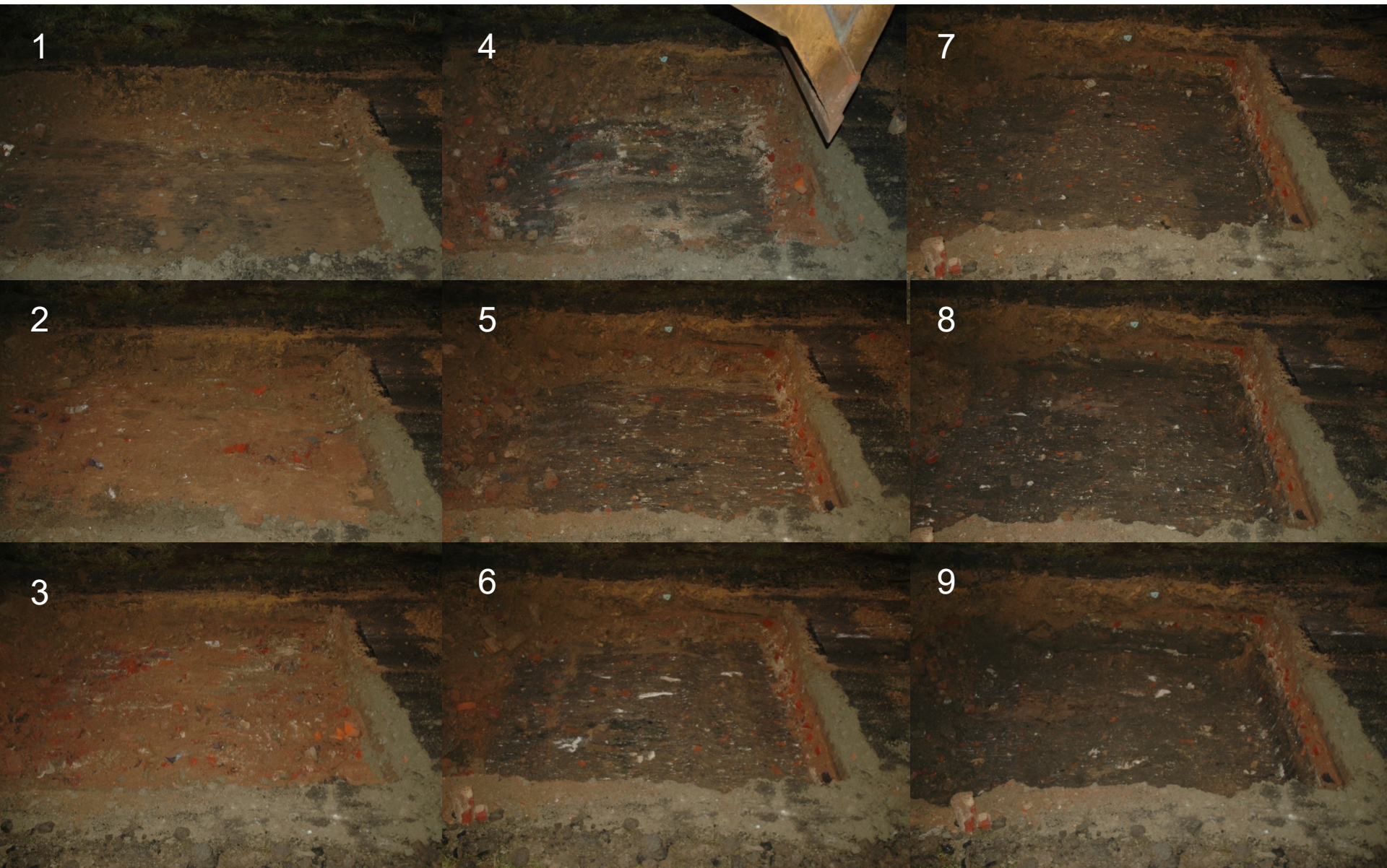
KADASTRAAL/TOPOGRAFISCH/
ORTHOFOTOGRAFISCH

Archeologisch rapport VLM/ VL-BRA/2011-03

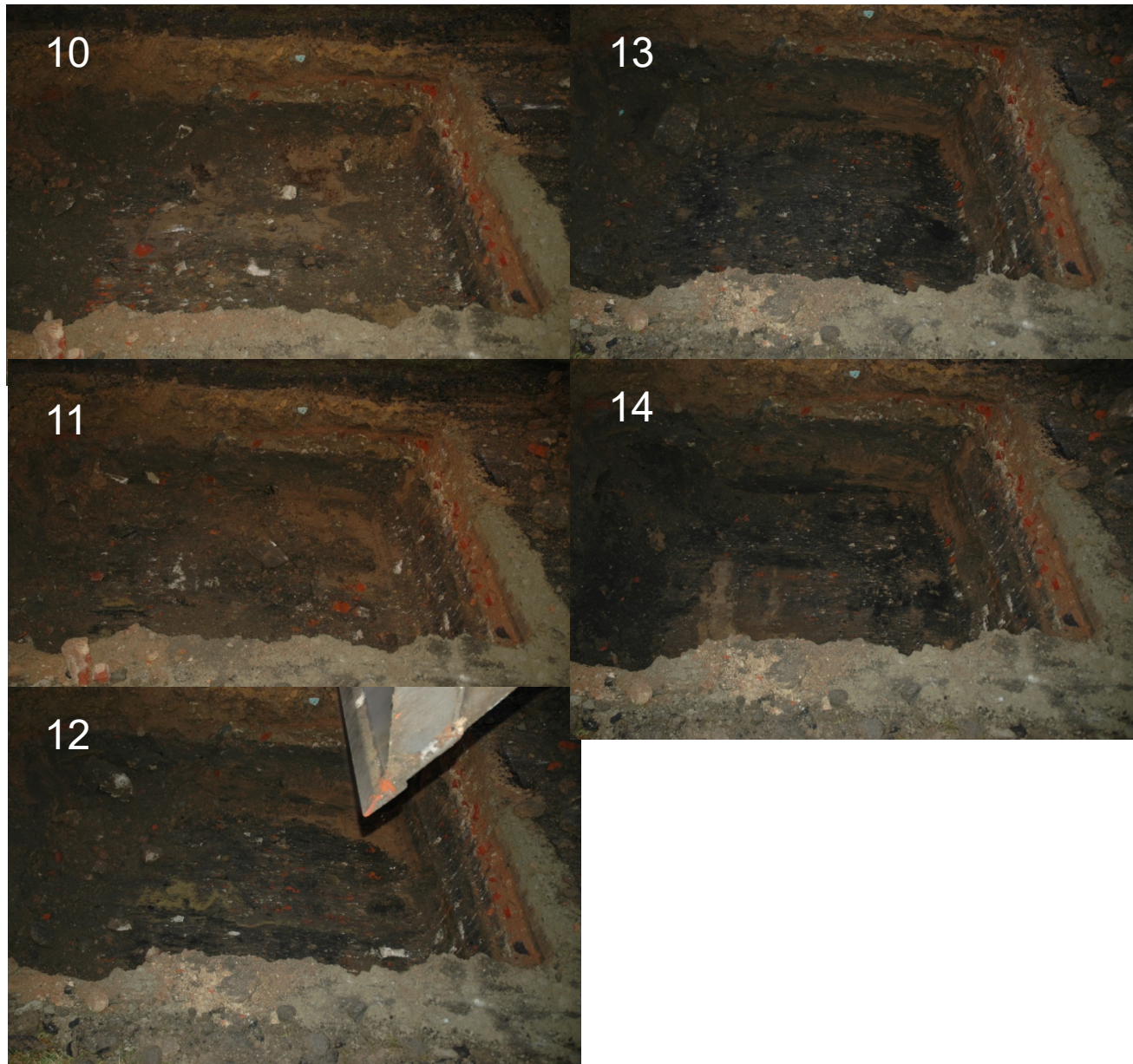
Bijlage 2 FIGUREN

Figuur 1: zicht op oostelijk gedeelte Oude Keulseweg ter hoogte van de holle weg (foto genomen vanaf het oosten)

Figuur 2: laagsgewijze afgraving in sleuf 1 zicht op vlak resp. op -20cm; -30cm; -38cm; -45cm; -48cm; -52cm; -66cm; -75cm; -95cm

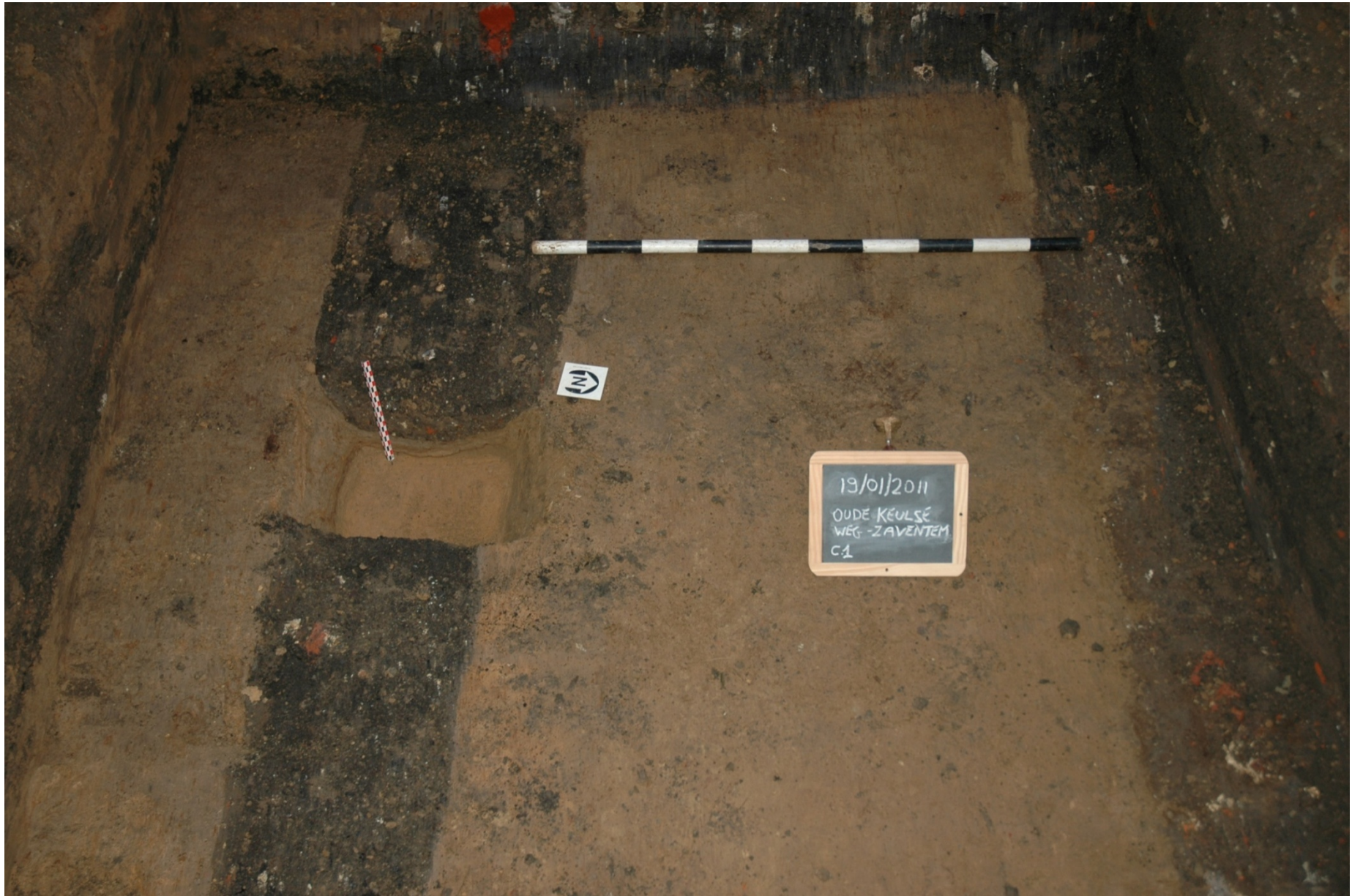
Figuur 3: laagsgewijze afgraving in sleuf 1 zicht op vlak resp. op -105cm; -112cm; -115cm; -120cm; -125cm

Figuur 4: zicht op spoor in vlak in sleuf 1 op -130cm onder opgebroken asfaltlaag + detail van doorsnede

Figuur 5: westelijk profiel van sleuf 1 met de niveaus aangeduid van de verschillende vlakken afgebeeld op figuren 2 en 3

Figuur 6: grondsporen (zuidelijke ook in doorsnede) in vlak op -130cm onder opgebroken asfaltlaag

Figuur 7: westelijk profiel en vlak van sleuf 1 op -150cm onder afgefreesde asfalt

Figuur 8: detail westelijk profiel van het zuidelijke spoor in sleuf 1 (zie figuur 4)

Figuur 9: westelijk profiel van sleuf 1 tot op -150cm met doorsnede van lineaire sporen op figuur 4 in profiel (pijltjes)

Figuur 10: westelijk profiel en vlak van sleuf 1 tot op -150cm

Figuur 11: afgraven afgesleesde asfalt ter hoogte van sleuf 2

Figuur 12: laagsgewijze afgraving in sleuf 2

Figuur 13: vlak en westelijk profiel van sleuf 2 op -50cm onder afgefreesde asfaltlaag met sporen van afspoeling

Figuur 14: westelijk profiel van sleuf 2 op -50cm onder afgesleesde asfaltlaag met sporen van afspoeling duidelijk in profiel

Kaart 1: locatie onderzoeksgebied op kadasterkaart

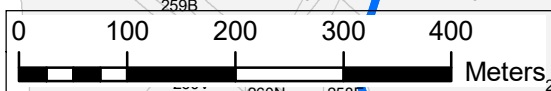
Bron: Digitale kadastrale percelenplannen (CadMap) (AAPD),
toestand 2008 (AGIV 2008)

Zaventem 2de Afdeling Sectie C (Zaventem)

E40

Oude Keulse weg

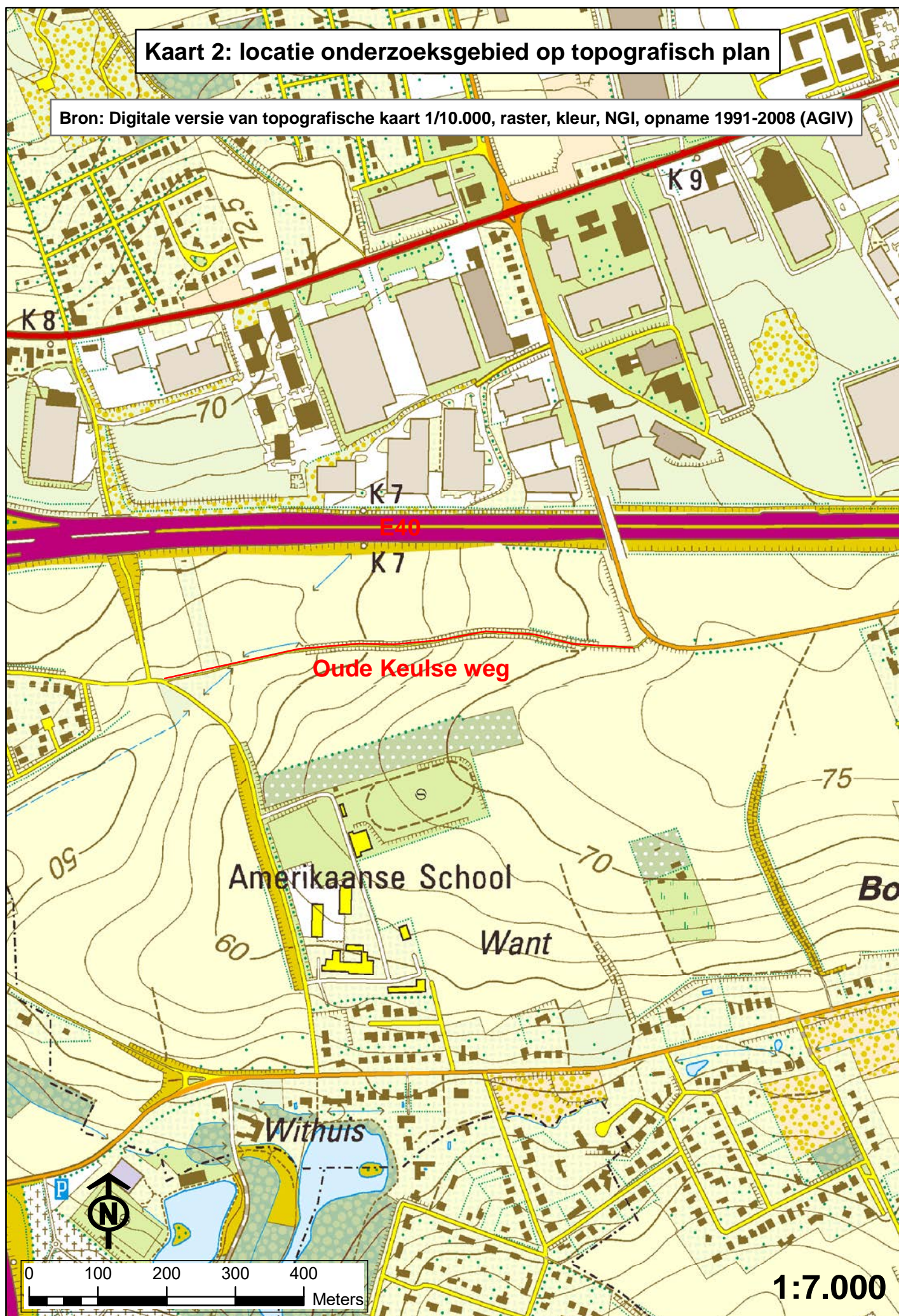
Zaventem 4de Afdeling Sectie A (Sierrebeek)

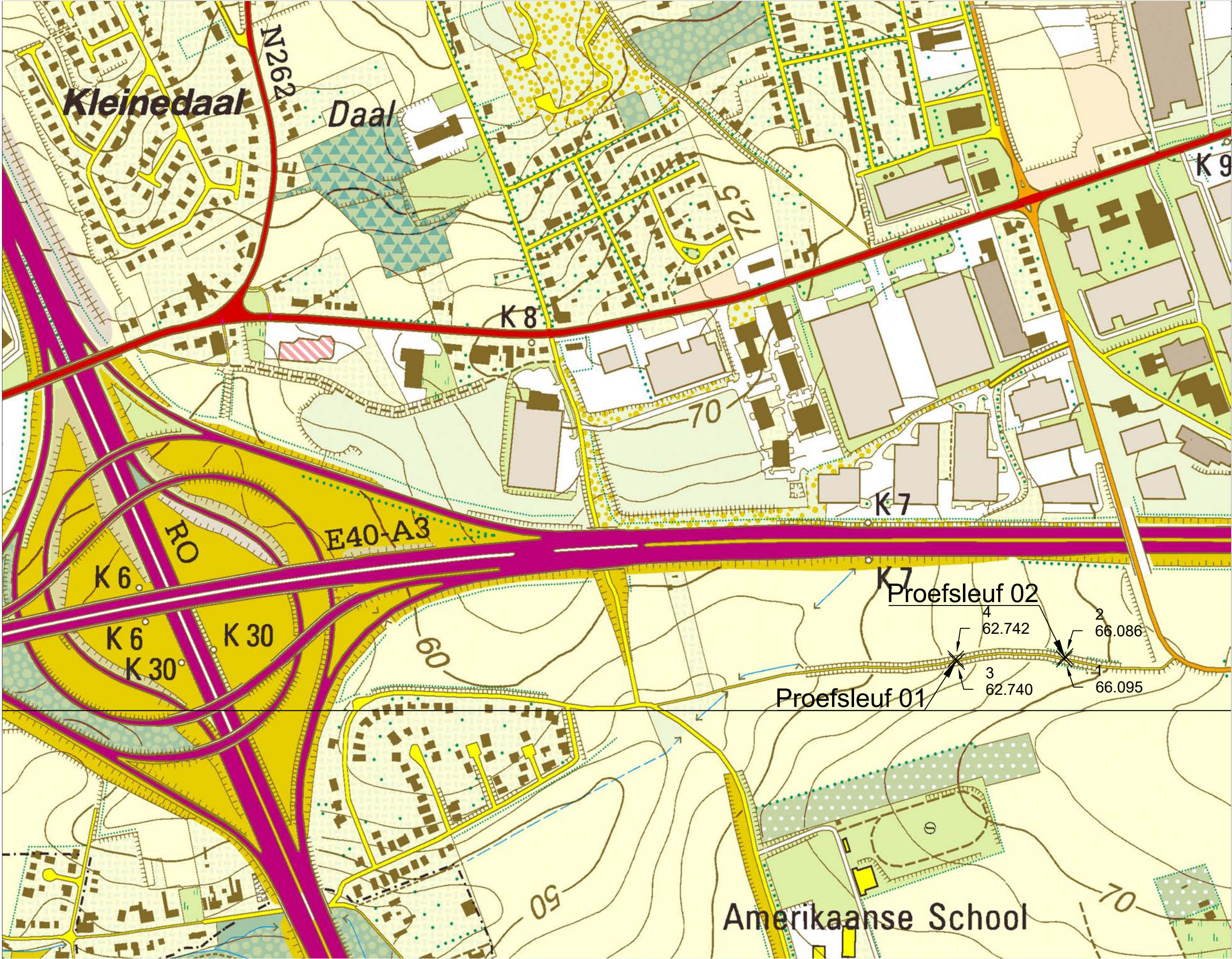

1:7.000

Kaart 2: locatie onderzoeksgebied op topografisch plan

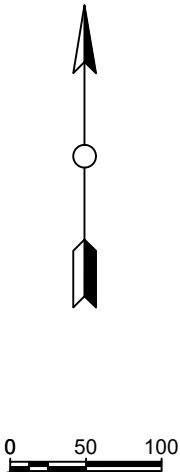
Bron: Digitale versie van topografische kaart 1/10.000, raster, kleur, NGI, opname 1991-2008 (AGIV)

Coördinatentabel			
Nr	X	Y	Z
1	158275.0470	173069.6560	66.095
2	158276.1230	173073.1590	66.086
3	158129.1720	173066.2600	62.740
4	158127.9120	173070.1710	62.742

Schaal: 1/5000

Kaart 3: locatie onderzoeksdoorsneden op orthofoto

Bron: Digitale versie van de Orthofoto's, middenschallig, kleur, provincie Vlaams-Brabant, opname 2007, AGIV & Provincie Vlaams-Brabant (AGIV, 2008)

E40

Oude Keulse weg

0 100 200 300 400
Meters

1:7.000